צייט-באטראכטונגען

א פאטש אין פנים.

ס'איז זעהר און זעהר נישט אנגענעהם, ווען מען בעקומט א „פאטש אין פנים" פון א גאנץ ווילד־פרעמדען. די חרפה און וועהטאג איז אבער בעזונדערס גרויס און שמערצליך, ווען מען בעקומט אזא פאטש אין פנים פון אייגענע...

און אט אזא עפענטליכען פאטש אין פנים האבען מיר איצט בעקומען נישט פון קיין אנדערע ווי פון אונזערע אייגענע ארטאדאקסישע פארשטעהער אין דער יודישער גמינע.

א פאטש אין פנים? אדרבא, זאגט ווי מען רופט דאס אן.

ווי בעקאנט בעטראכט איצט די בודזשעטאווע קאמיסיע אלע ביטעס וועגען סובסידיעס פאר פערשיעדענע אנשטאלטען, צווישען זיי אויך פאר'ן „תרבות", „יודישע פאלקס־שול". און אויך פון דער „בית־יעקב־שולע". און אט האט די קאמיסיע פון דער ארטאדאקסישער גמינע אנגענומען א בעשלוס צו סובסידירען די תרבות־און יודישיסטישע שולען מיט 2 טויזענד זלאטעס א יאהר יעדע און דעם „בית־יעקב" מיט גאנצע צוועלף הונדערט זל...

דאס איז אבער נאך נישט אלץ. אויף א זיצונג פון דער פערוואלטונג פון דער ארטאדאקסישער גמינע איז מיט א מעהרהייט „ארטאדאקסישע" שטימען בעשלאסען געווארען די סומע פון 1,200 זל. פאר'ן „בית־יעקב" אבצוווארפען און זי נישט איבערצושיקען זאגאר צו דער קהלה־פערוואלטונג...

אט דאס הייסט א פאטש אין פנים זיך אליין!..

עס איז אמת, אז אונזערע ארטאדאקסישע דאזארעס אין דער בודזשעט־קאמיסיע און אויף דער פערוואלטונגס־זיצונג האבען געשטימט אויך נישט צו געבען דעם „תרבות" און די יודישיסטישע שול, אבער צוליעב דעם, וואס אייניגע ארטאדאקסישע מיטגליעדער האבען געפעהלט, זענען זיי אדורכגעפאלען, און די סובסידיעס פאר די דאזיגע אנשטאלטען זענען אנגענומען געווארען, דאגעגען האבען זיי „געזיגט" די סובסידיע פון „בית־יעקב־שולע" אבצוווארפען... אבער ווערט אונז דען דערפון לייכטער אויפ'ן הארץ?

און מערקווירדיג. די זעלבע הערען, וועלכע האבען פאריגעס יאהר מיטגעהאלפען דעם „בית־יעקב" אויפצושטעלען האבען איצט צו אט דעם טרויעריגען בעשלוס געבראכט...

האט דער „בית־יעקב", אפשר, אבגענארט זייערע ערווארטונגען? ערפילט אפשר נישט דער „בית־יעקב" זייערע פאדערונגען?

אדרבא פרעגט די דאזיגע הערען וועלען זיי אייך א לויב־געזאנג, א הימנון פאר אט די שולע זינגען. זיי אלע ווייסען אויך גאנץ גוט, אז מיר וועלען גארנישט געוואונען פון אונזער גאנצער טעטיגקייט אויפ'ן ערציהונגס־געביט זאגאר דאן, ווען אונזערע זוהן וועלען ערצויגען ווערען אין רעליגיעזען גייסט, אויב אונזערע טעכטער וועלען נישט צו אונז געהערען... זיי ווייסען אויך גאנץ גוט די טרויעריגע עקאנאמישע לאגע, אין וועלכע דער „בית־יעקב" געפונט זיך, און פון זיין ראנגלען זיך מיט די לעצטע כחות. אונזערע ארטאדאקסישע דאזארעס ווייסען גאנץ גוט, אז אויב די גמינע וועט איצט נישט צוהילף־קומען דעם „בית־יעקב", מוז ער זיך ליקווידירען און אויך די „בית־יעקב"־קינדער וועלען צו אנדערע איבערגעהען. פון וואנען זיי וועלען שוין מעהר צו אונז נישט קומען... זיי ווייסען דאס אלעס זעהר גוט און דאך—האבען זיי געוואגט צו הויבען די הענד געגען „בית־יעקב" און דערמיט צו פעראורטיילען זיין עקזיסטענץ....

מיר מוזען אויך צוגעבען די מאטיווען פון די דאזיגע, וועלכע האבען די הענד געהויבען געגען די „בית־יעקב"־סובסידיע. ערשטענס ווייל — ס'איז נישטא קיין געלד. און צווייטענס, נישט איינצורייסען זיך מיט די לינקע, אז אויך אויף זייערע אנשטאלטען זאל מען נישט געבען...

אבער זענען די מאטיווען טאקי גענוגענדע פאר פארשטעהער פון די ארטאדאקסיע, וועלכע דארפען דערהאלטען און שטארקען די יודישע פאזיציעס?

שוין נישט־רעדענדיג, וואס אלע אנדערע סובסידיעס זענען אנגענומען געווארען אויסער פון „בית־יעקב", אבער צו איז דאס בכלל א טאקטיק: מיר וועלען קיינעם נישט געבען? אויב מיר, זאלען אין דעם נייעם וועג אנהויבען געהען, דאן קענען מיר אין א גאנץ קורצע צייט פערקריכען אין עולם התוהו אריין...

מיר וועלען זיך איצט איינברענגען צוועלף הונדערט זלאטעס, אבער פאר וויפיעל יודישע נשמות וועלען מיר זיין פעראנטווארטליך?

מיר מוזען זיך אויך פערטראכטען, אז אויב אין א גמינע, וואו די ארטאדאקסיע איז אין דער מעהרהייט בעציהט מען זיך אזוי צו די רעליגיעזע מוסדות, וואו.זשע אזוי וועט שוין זיין די בעציהונג פון דער גמינע, ווען זי וועט זיך געפונען אין אנדערע הענד?

ארטאדאקסישע פרנסים! מיר האבען זיך נישט גערעכנט, אויף אזא פאטש אין פנים; אז איהר זאלט מיט אזא לייכט געוויסען אויפגעבען אונזערע פאזיציעס!

א.

אויף ווען ווארטען מיר?

עס איז שוין ביי אונז כמעט ווי א מנהג, אז קיין זאך טאר נישט געטהון ווערען אין דער געהעריגער צייט, ווען אלעס קען מיט א געוויסען סדר איינגעארדענט און אוועקגעשטעלט ווערען. ביי אונז מוז יעדע זאך אויסקומען אין די סאמע הייסע מינוט, דאן ווען מיר האבען שוין קיין ברירה נישט. אבער ביז דאמאלס רירט מען זיך פון ארט נישט.

מיר האבען נאך אין התחלת ווינטער דערמאהנט וועגען דער נויטיגקייט פון אונטערצונעהמען א אקציע וועגען שאפען פאר דער ארימער יודישער בעפעלקערונג קויהלען און האלץ, כדי זיי זאלען נישט מוזען מיט די פיצלאך שפה'לאך אין די פרעסט אויספריהרען... אבער אט האלטען מיר שוין קנאפע 3 חדשים אין ווינטער און פון קיין קויהלען און האלץ־אקציע הערט מען נישט און מען זעהט נישט... מ'האט זאגאר ביז היינטיגען טאג נישט געהערט, ווער ס'זאל וועגען דעם א טראכט טהוען.

ווי מען גיט אונז איבער, איז אויף דער לעצטער זיצונג פון דער פערוואלטונג פון „בית־לחם" בעטראכט געווארען די פראגע וועגען איינקויפען פאר די בכבוד'יגע יורדים קארטאפעל. און די קוילען־פראגע? האט מען זי אבגעלעגט אויף פורים־צייט?...

ס'איז א אונערהערטע עולה פון אונזערע עסקנים, וועלכע וועלען דאך אין דער הינזיכט עפעס מוזען טהוען אום צו בעזארגען די ארימע יודישע בעפעלקערונג מיט א ביסעל הייץ־מאטעריאל, פארוואס טוהען זיי נישט דאס זעלבע אין דער געהעריגער צייט?

ס'איז שוין איצט, דוכט זיך, די העכסטע צייט. אויף ווען־זשע נאך ווארטען מיר?

—ן.

אפענע טריבונע.

א'נטער'ן שטריך...

צי איז א צייטונג בלויז א פריוואטע אונטערנעהמונג, פונקט ווי א בעקעריי אדער א סטאלעריי, וועלכע דארף בלויז אין זין האבען די אייגענע אינטערעסען, אדער א געזעלשאפטליכע טריבונע, וואו עס דארף בעלויכטען ווערען: אלע געזעלשאפטליכע פראגען און ענינים?

געוויס איז א צייטונג בעשטימט צו זיין דאס

אפרים צעלניק

פערזענליכע זכרונות.

זאנוועלע משומד ווערט צוריק א יוד.

משומדים זענען היינט אין דער מאדע. אלע שרייבען וועגען משומדים. אין דער קורצער צייט פון מיין געזעלשאפטליכער טעטיגקייט איז מיר אויך אויסגעקומען צו האבען א עסק מיט א משומד, וועגען וועלכען איך מיין דא צו דערצעהלען. נאר מיין משומד איז נישט געוועזען פון די גדולים, ווי די משומדים, וועגען וועלכע מען שרייבט, נאר א איינפאכער משומד, א פראסטער נפש, א פישער.

פישעריי איז א פאך, ווי בעוואוסט, וואס שטעהט אין אין די נידריגסטע הענד. ביי אונז איז פישעריי נאך עפעס א מסחר, מיט וועלכען די פישערס האנדלען נאר בלויז. אין פולטוסק, אין דעם ארט, וואו איך האב געוואוינט, איז פישעריי אבער א פאך. יעדער פישער האט זיך א שיפעל, אין וועלכען ער שיפט זיך ארום אויפ'ן טייך. דארט געהט דורך דער „נארעוו". מען כאפט זיך פיש מיט פערשיעדענע מיטלען און כלים. איינער פאנגט מעהר און איינער וועניגער. דאס איז אנבעלאנגט אין דעם, וויפיעל פאכמאן מען איז און וואסערע כלים מען האט. פיעל פון זיי, שיפענדיג לענג־אויס דעם טייך, וואסער־ארויף אדער אראב, קויפען אויך אויף ביי די גויים פון די דערפער, וואס ליגען ביים ברעג טייך, זייער פאנג. די פישערס שיפען זיך ס'רוב דעריבער אוועק במעט אויף א גאנצע וואך, וואו זיי פערברענגען אין די דערפער ביים ברעג טייך. דערפון בעשטעהט די פישעריי־פרנסה, נישט פון בלויזען האנדלען מיט פיש.

צווישען די פישערס אין פולטוסק איז געוועזען איינער מיט'ן נאמען זאנוועל. גערופען האט מען איהם זאנוועלע. א גאנץ פראסטער מענש. ער פלעגט זיך אויך שיפען אין די דערפער און אויפגעקויפט ביי די גויים זייער פאנג.

דער זאנוועל האט געהאט א פרוי מיט קינדער, וועלכע ער פלעגט זעהר שלעכט בעהאנדלען: שלאגען, שעלטען און ווידלען תמיד. די שכנות האבען געזאגט, אז ער האט אין דארף א קריסטין, מיט וועלכער ער וויל חתונה האבען. די זאך איז מיר וועניג וואס אנגעגאנגען, ער איז נישט געוועזען פון אונזער קלאס מענשען, מיט וועלכע איך זאל זיך אינטערעסירען.

אין א געוויסען טאג, געדענק איך, אין זומער צייט, קומט צו מיר, געוועזען בין איך דארט דאזאר, א יונגערמאן און נאך איהם ציהען זיך עטליכע פרויען, און ווענדען זיך גלייך צו מיר: „ר' אפרים. ראטעוועט אונז!". איך הויב אן צו פרעגען וועגען וואס עס האנדעלט זיך, דערצעהלען זיי מיר, אז דער יונגערמאן איז זאנוועלע פישערס א שוואגער און די פרויען איינע א מוטער און די צווייטע א שוועגער, און אז זאנוועלע האט זיך געשמד'ט און געהט חתונה האבען מיט א גויע, מיט וועלכער ער האט זיך בעקאנט אין דארף. זיי זענען דערום געקומען צו מיר, אז איך זאל העלפען כאטש ארויסבעקומען פון איהם א גט פאר דער פרוי.

איך האב אבער געוואוסט, אז לויט'ן געזעץ רייסט דער טויף־אקט איבער אלע רעליגיעזע פעדעם, מיט וועלכע דער געטויפטער איז ביז'ן טויף פערבונדען, דערונטער אויך די רעליגיעזע קדושין מיט דער פאריגער פרוי, און דערום קאן קיין שום שטערונג נישט זיין פאר'ן משומד חתונה צו האבען מיט דער קריסטין נאך דעם טויפען זיך. איך וויל דאס די מענשען געבען צו פערשטעהן און אויפקלערען זיי, אז איך קען זיי דעריבער גארנישט העלפען, עס העלפט אבער נישט, זיי האלטען זיך ביי זייערס, אז נאר איך קען זיי העלפען. די ווייבער וויינען מיט ביטערע טרעהרען, דער יונגערמאן, עפעס א שטאדט־שניידער, הייסט אויך פון גארנישט, נאר האלט זיך ביי איינס: אז איך קען זיי העלפען, און זיי ווילען פון מיר נישט אבטרעטען.

איך קען מיט די מענשען גארנישט מאכען. פלוצלינג פאלט מיר איין א געדאנק, אז דאס, וואס איך ווייס פון געזעץ, איז נאך גארנישט קיין בעווייז, אז יעדער דארף דאס וויסען און ס'קען זיין, אז א דארפס־גלח זאל אינגאנצען דערפון קיין ידיעה נישט האבען, און ס'בלייבט ביי מיר, אז מען דארף פרובען עפעס טהון. יעדענפאלס, *טראכט איך מיר, שטעל איך דאך מעהר ווי א בויגען פאפיר נישט איין. איך שיק דערום זיי אוועק, אז זיי זאלען מיר באלד געוואויר ווערען דעם דארף אדער פאראפיע, וואו דער משומד האלט ביי נעהמען שלוב.

אויף צו־מארגענס קומען זיי און ברענגען מיר א ידיעה, אז דער שלוב דארף די טעג פארקומען אין א דארף אויף דער צווייטער זייט נארעוו, צווישען ווישקאווע און פולטוסק. גענוי דעם נאמען פון דארף געדענק איך שוין נישט. איך קען אבער גענוי נישט דערגעהען, ווי די פאראפיע רופט זיך, ווי אויך נישט די פאסט־סטאציע, דורך וועלכער מיין קארעספאנדענץ צו שיקען, אנב האב איך נישט קיין שום ידיעה ווי אזוי מען טיטולירט אויף רוסיש א גלח, איך בין גארנישט בעקאנט געוועזען מיט די גלח'ישע היעראכיע, איך האב אויך נישט געוואוסט וואס פאר א נאמען דער משומד האט בעקומען נאכ'ן טויפען זיך. נאר אזוי ווי איך האב שוין געהאט בעשלאסען צו פרובען עפעס טהוען, שטעל איך זיך נישט אב צוליעב די אלע ספקות, נאר נעהם א פאפיר און אדרעסיר: „נאסטויאטעליא רימסקא - קאטאליטשעסקאווא פריחאדא". איך האב געדענקט, אז אזוי איז א סתם אפיציעלער טיטול פאר א קלויסטער־פיהרער, און איך ווענדע זיך דערויס צום פריחאד: אזוי ווי דער, וואס האט זיך נישט לאנג געטויפט (מיט פריהערדיגען נאמען אזוי און אזוי) האט בדעה צו נעהמען קדושין אין זיין פריחאד, מעלדעט איהם דער דאזאר, אז א זעלבער האט אין פולטוסק א געזעצליכע פרוי מיט קינדער און בעט, אז ער זאל נישט דורכפיהרען קיין שלוב־צערעמאניאל, ביז ער וועט נישט גט'ן זיין געזעצליכע פרוי. דאס פאפיר האב איך געשטעמפעלט מיט'ן דאזאר־שטעמפעל, פערצייכענט א נומער און מיט'ן בוך אבגעשיקט, אזוי ווי איך האב נישט געוואוסט קיין גענוי אדרעס, דורך דער פערמיטלונג פון פאוויאט־פערוואלטונג. אין פאוויאט האט מען קוויטירט און דאס פאפיר צוגענומען.

ארכיון אסופות
הארכיון היהודי